

Дистанційне навчання в закладах вищої освіти країн Європейського Союзу

Бело́ва Вікторія Володи́мирівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
25.04.2023	Освіта/Педагогіка	378.018.43

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7875061>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. В статті проаналізовано особливості реалізації дистанційного навчання в закладах вищої освіти європейських країн. Визначено головну причину інтенсивного розвитку системи дистанційного навчання, що полягає у його інтеграційній спроможності. Здійснено огляд систем дистанційного навчання в низці європейських країн з виокремленням національної специфіки та універсальних рис дистанційного навчання. Розглянуто правові та організаційні засади функціонування дистанційного навчання в європейських університетах, а саме колегіальні дорадчі органи управління, що забезпечують зв'язок закладів освіти із потребами суспільства, бізнесу та гуманітарної сфери, відділи технічної та методичної підтримки розробки та викладання курсів, а також контролю якості управління педагогічними технологіями та процесу навчання загалом, загального маркетингу, фінансів та обліку та інших напрямів діяльності.

Ключові слова: дистанційне навчання; вища освіта; освітні технології; заклади вищої освіти; європейська вища освіта.

Distance learning in higher education institutions of the European Union

Annotation. The article analyzes the peculiarities of implementing distance learning in higher education institutions of European countries. The main reason for the intensive development of the distance learning system is determined, which is its integration capacity. An overview of distance learning systems in a number of European countries is carried out, highlighting national specifics and universal features of distance learning. The author examines the legal and organizational framework for the functioning of distance learning in European universities, namely, collegial advisory governing bodies that ensure the connection of educational institutions with the needs of society, business and the humanitarian sphere, departments of technical and methodological support for the development and teaching of courses, as well as quality control of pedagogical technology management and the learning process in general, general marketing, finance and accounting, and other areas of activity.

The author concludes that distance learning has irreversibly changed the system of higher education in the European Union, as it has opened up new opportunities for deepening knowledge, obtaining additional specialties, and combining education and professional

---

¹ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри сучасних європейських мов. Державний торговельно-економічний університет, вул. Кіото, 19, м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-5427-8943>, <https://publons.com/researcher/GMX-0944-2022/>

activities. Ukrainian education has accumulated its experience in using distance learning and is increasing its capabilities, as it is necessary to maintain the educational process and train specialists for economic recovery and development in the face of a full-scale invasion. With this in mind, it is necessary to study the educational practices of European countries and look for opportunities to integrate the best of them into Ukrainian education. The successful creation and use of distance learning courses should begin with an in-depth analysis of learning objectives, didactic capabilities of new technologies for the transmission of educational information, requirements for distance learning technologies in terms of teaching specific disciplines, and adjustments to learning criteria.

Keywords: distance learning; higher education; educational technologies; higher education institutions; European higher education.

Вступ

Високий темп розвитку Інтернет-комунікацій значною мірою вплинув на процес навчання. Все частіше використовуються нові технології для організації самостійної роботи або підвищення ефективності навчання студентів. Особливої актуальності набули дистанційні освітні технології, адже з їхньою допомогою вибудовується сучасний освітній формат, наприклад, змішане навчання, «перевернутий клас», дистанційне навчання як окрема форма організації навчального процесу. У сучасних умовах відкритий освітній простір дає можливість вибору освітніх альтернатив галузі методології навчання. У провідних країнах світу виникла тенденція організації мереж дистанційної освіти. Інтенсивність розвитку цього процесу обумовлена як потребами ринку у кваліфікованих кадрах, перевагами дистанційного навчання, інноваціями у секторі освіти та тим, що у розробку навчальних програм активно включилися найбільші комп'ютерні компанії світу, що свідчить про важливість ринку дистанційної освіти для державних економік. Українська освіта, як і українське суспільство загалом, переживає важкий етап боротьби із зовнішнім ворогом, який вбиває дітей та освітян, руйнує навчальні заклади, інфраструктуру. В цих умовах важливо зберегти здатність продовжувати освітній процес завдяки новітнім формам навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Е. Лузік, Н. Демченко, Н. Проскурка провели аналіз світових моделей університетської освіти в системі дистанційного навчання [3]. Л. Лук'янова, Г. Товканець, Г. Сотська та О. Тринус розглянули освітньо-педагогічні аспекти діяльності віртуальних університетів у європейському освітньому просторі, дослідили історичну ретроспективу розвитку технологій відкритого й дистанційного навчання в європейських країнах [4]. А. Кравченко проаналізував сучасний стан впровадження дистанційної освіти в Україні та світі й висвітлив дистанційну освіту в принципах навчання [2]. Т. Ярошенко досліджувала актуальні питання використання дистанційних технологій навчання в системі вищої освіти в Україні та світі, проаналізувала причини стрімкого зростання у світі кількості університетів, які здійснюють навчання студентів за дистанційною формою [5]. І. Зубіашвілі зосередилась на вивченні особливостей застосування дистанційної освіти як одного із засобів підвищення рівня вищої освіти студентів [2].

Формулювання мети дослідження. Метою даної статті є аналіз особливостей реалізації дистанційного навчання в закладах вищої освіти європейських країн. Для досягнення мети нами було окреслено коло дослідницьких завдань: окреслити понятійні межі концепту дистанційного навчання в європейському та українському академічному дискурсах; з'ясувати організаційні засади дистанційного навчання; визначити психосоціальні наслідки впливу практик дистанційного навчання на студентів.

Результати

Термін «дистанційне навчання» з'явився в середині XIX століття і використовувався для позначення навчання, яке організовувалося на відстані, наприклад, «кореспондентське навчання» (навчання з листування) [7]. Часто цей термін використовують як синонім терміну дистанційної освіти. Термін «дистанційне навчання» означає таку організацію навчального процесу, коли викладач розробляє навчальну програму, при якій процес отримання освіти головним чином базується на самостійному навчанні студента. Таке середовище навчання характеризується тим, що учень переважно, а найчастіше і зовсім відокремлений від викладача у просторі чи часі. Водночас студенти та викладачі мають можливість здійснювати діалог між собою за допомогою засобів телекомунікації. Дистанційне навчання дозволяє навчатися мешканцям регіонів, де немає інших можливостей для професійної підготовки чи здобуття якісної вищої освіти, немає університету потрібного профілю або викладачів необхідного рівня кваліфікації.

У 1939 році у Франції для навчання поштою дітей, позбавлених можливості відвідувати школу, було створено Державний центр дистанційного навчання CNED. Нині цей центр став найбільшим навчальним закладом дистанційної освіти у Європі, адже у його складі вісім інститутів, що спеціалізуються на певній сфері діяльності. Загальна кількість співробітників перевищує 8000, понад 3000 навчальних курсів охоплюють широкий спектр тем. Понад 350000 учнів у 120 країнах світу здобувають освіту за допомогою супутникового телебачення, Інтернету та електронної пошти, сучасних інформаційних та педагогічних технологій та навчальних програм [6].

Прогрес у віддаленому навчанні стався з початком використання з метою навчання глобальної мережі Інтернет. Приміром, термін «дистанційне навчання» перестав означати лише «кореспондентське навчання» чи «домашнє навчання». Дистанційне навчання почало передбачати самостійну роботу, при якій взаємодія викладача та учня організовується за допомогою дистанційних освітніх технологій.

Сучасна дистанційна освіта пропонує безліч форматів та технологічних інструментів, серед яких: контрольні, тренувальні, моделюючі та демонстраційні програми, автоматизовані навчальні системи, гіперсередовища, мультимедіа та програми віртуальної реальності, електронні підручники, інтелектуальні, експертні навчальні системи та багато іншого. Найбільш поширеним ефективним варіантом є поєднання традиційної очної моделі та інноваційних підходів віддаленого навчання. Така парадигма передбачає гнучке поєднання самостійної роботи з різними джерелами інформації, навчальними матеріалами та систематична оперативна взаємодія з провідними викладачами та консультантами [8]. Вона базується на застосуванні широкого спектру традиційних та нових інформаційних технологій, а також їх технічних засобів, які використовуються для поширення навчального матеріалу, його самостійного вивчення.

Головна причина інтенсивного розвитку системи дистанційного навчання полягає у його інтеграційній спроможності. Неможливо зосередити в кожному навчальному закладі всі світові інформаційні ресурси, накопичені людством у науковому та освітньому просторі, і завдання полягає в тому, щоб з кожної географічної точки планети, де організовано процес навчання, за допомогою телекомунікацій забезпечити доступ до інформаційних ресурсів, що розташовані у будь-якому регіоні світу.

Дистанційному навчанню властива гнучкість, адже студенти займаються у зручній для себе час, у зручному місці та у зручному темпі. Кожен може навчатися стільки, скільки йому особисто необхідно для освоєння курсу дисципліни та отримання необхідних знань з обраних дисциплін. В основу програм дистанційного навчання

закладається модульний принцип: кожен навчальний курс адекватний змістом певній предметній сфері, що дає змогу з набору незалежних навчальних курсів формувати навчальний план, який відповідає індивідуальним чи груповим потребам.

У рамках класичного університету дистанційне навчання сприймається як додаткова система традиційної освіти. З першого курсу студентам надається можливість поряд із традиційною формою освіти користуватися дистанційною системою навчання. Весь навчальний процес у дистанційному навчанні представлений набором дисциплін. Кожна дисципліна складається з модулів – логічно завершеними блоками інформації. Кожен модуль складається з кількох лекцій. Лекційний матеріал надано студентам у цифровому форматі у вигляді слайд-лекцій, які оформлені з використанням педагогічного дизайну, що сприяє активізації уваги студента та підвищує рівень засвоєння матеріалу, що вивчається. Студентам пропонується низка методичних рекомендацій для підготовки семінарських та лабораторних робіт. Вся необхідна та корисна інформація в навчальному процесі об'єднана, систематизована та викладена простою та зрозумілою мовою.

Зубіашвілі І. вказала на те, що дистанційне навчання забезпечує рівні можливості отримання освіти незалежно від місця проживання та матеріальних умов; дистанційне навчання забезпечує зручну можливість експорту освітніх послуг [2]. Таким чином, дистанційне навчання активізує розподілені за різними територіями інформаційні ресурси. У цьому полягає концептуальне обґрунтування та ідеологія необхідності розвитку дистанційного навчання.

Е. Лузік, Н. Демченко та Н. Проскурка вказують на існування кількох моделей функціонування університетів в системі дистанційного навчання, зокрема організація навчання на базі одного університету зі значним професорським науковим складом, який прагнув до формування власних освітніх програм, де існує класична денна форма; організація навчання на базі декількох університетів, де кооперація університетів обумовлена всезростаючими вимогами до якості освіти; організація навчання на базі одного спеціально створеного університету – підприємства [3]. Л. Лук'янова, Г. Товканець, Г. Сотська та О. Тринус вказують на існування моделі віртуального університету, в якій реалізуються потенційні можливості перебудови системи освіти за допомогою технологій навчальних телеконференцій. Вчені визначають віртуальний університет як корпоративний навчальний центр, некомерційну державну освітню установу, яка функціонує з метою забезпечення багатовекторної, багатонаціональної та міжнародної навчальної співпраці на основі дистанційного навчання [4]. А. Кравченко зазначив, що дистанційна освіта розвивається не тільки в межах національних систем освіти, але й окремими компаніями. Приватні корпоративні освітні мережі створили такі компанії як IBM, General Motors, Ford [2].

У європейському освітньому співтоваристві набуває все більшого поширення практика спільної реалізації навчальних програм та завдань, пов'язаних з дистанційним навчанням. Наприклад, про це свідчить співпраця між установами вищої освіти в Ірландії, що працюють у секторі дистанційного навчання – Технологічним університетом Дубліна (утворений в результаті злиття Інституту технології Tallaght та Інститутом технології Blanchardstown у 2019 році) та Дублінським міським університетом, які беруть участь у спільних дослідженнях, спрямованих на підвищення якості навчального процесу та рівня освіти учнів протягом кількох років. Понад 50 років за технологією дистанційного навчання працює Національний університет дистанційної освіти в Іспанії (UNED), заснований ще у 1972 році. До нього входять 58 навчальних центрів усередині країни та дев'ять – за кордоном [9].

Понад 50 університетів балтійського регіону консолідують свої зусилля щодо реалізації дистанційної освіти у Балтійському університеті Швеції. Наразі провідні

університети Німеччини, Італії, Голландії, які працюють у сфері дистанційного навчання мають як загальні тенденції розвитку, так і унікальні риси, властиві окремим державам, освітнім мережам або установам. Найбільш важливими є деякі особливості організації управління, що безпосередньо з управлінням якістю педагогічних технологій, які застосовуються в освітніх системах різних країн.

Уряди європейських країн зацікавлені у розвитку мережі дистанційного навчання, однак підходи до дистанційного навчання у різних країнах суттєво відрізняються. Так, у Німеччині та Голландії акцент зроблено на навчанні студентів на більшості спеціальностей, представлених в закладах вищої освіти. Загальнонаціональної концепції дистанційного навчання в Італії немає, проте на рівні держави здійснюються програми фінансування процесу комп'ютеризації навчальних закладів, а для підтримки дистанційного навчання створено державний спеціалізований телеканал, безліч сучасних комп'ютерних програм для підготовки педагогічного персоналу за допомогою інноваційних електронних технологій [10].

У країнах Європейського Союзу заклади дистанційної освіти за правовою формою організації поділяються на державні та приватні організації, створені та успішно функціонують міжнародні та національні асоціації університетів, які працюють у системі дистанційного навчання. В більшості таких організацій існують колегіальні дорадчі органи управління, що забезпечують зв'язок закладів освіти із потребами суспільства, бізнесу та гуманітарної сфери. Обов'язковими елементами системи дистанційної освіти в європейських університетах є відділи технічної та методичної підтримки розробки та викладання курсів, а також контролю якості управління педагогічними технологіями та процесу навчання загалом, загального маркетингу, фінансів та обліку та інших напрямів діяльності. Розробка змісту навчальних дисциплін здійснюється загальними силами професорсько-викладацького складу, або за допомогою залучення зовнішніх експертів.

В цілому, координацією відкритої та дистанційної освіти, а також електронного навчання у всьому світі займається Європейська асоціація університетів з питань дистанційного навчання (European Association of Distance Teaching Universities). Головною метою даної асоціації є сприяння створенню та розвитку Європейської мережі дистанційного та електронного навчання (European Distance and E-learning Network), яка сприяє розвитку освітніх мереж, створеній для гнучкого навчання, навчання протягом усього життя, формування відкритих освітніх ресурсів, спільних освітніх програм, віртуальної мобільності [7].

Підвищення рівня освіти відбувається завдяки більш активному використанню наукового та навчального потенціалу провідних університетів та академій, галузевих центрів підготовки кадрів та інших освітніх установ. Дистанційне навчання передбачає використання практично будь-яких баз даних і бібліотек, забезпечуючи тим самим доступ до багатьох джерел інформації з мережі Інтернет. Можливість індивідуалізації навчального процесу та професійної підготовки фахівців шляхом складання індивідуальних планів для кожного студента, систематичного контролю та коригування ходу навчання надається у всіх провідних навчальних закладах світу [8].

Сьогодні докорінно змінюється вид комунікацій у всіх сферах соціального життя: відбувається заміна традиційних взаємодій на телекомунікаційні засоби, завдяки яким відбувається передача інформації студентам та забезпечується інтерактивне спілкування студентів та викладачів у навчальному процесі. Проте слід враховувати, що дистанційні технології та методи можуть утворити свою самостійну, специфічну форму навчання лише за наявності відповідної інформаційної та телекомунікаційної інфраструктури, а також розвинутого комп'ютерного навчально-методичного забезпечення у закладах освіти, тому стрімкий розвиток дистанційне навчання

отримало у країнах, де для цього склалися відповідні передумови, а саме: добре розвинена телекомунікаційна інфраструктура, велика територія країни й розвинена система традиційного освіти.

Т. Ярошенко вважає, що центральним елементом дистанційної освіти є електронні платформи, які вміщують мультимедійні ресурси, індивідуалізують процес навчання для кожного студента, адаптують роботу в групі завдяки втручання адміністраторів. Прикладами таких платформ є застосунки: Learning Management System (LMS), Student Information Systems (SIS), Learning Content Management Systems (LCMS), Virtual Classrooms (VC), Virtual Learning Environments (VLE), Assessment Management Systems (AMS), Training Management Systems (TMS), Social Learning Systems, eBooks Management Systems, Learning Analytics, Massive Open Online Courses (MOOCs) [5].

Висновки

Дистанційне навчання незворотно змінило систему вищої освіти в країнах Європейського Союзу, адже відкрило нові можливості для поглиблення знань, отримання додаткових спеціальностей, поєднання навчання та професійної діяльності. Українська освіта накопичила свій досвід використання дистанційного навчання та нарощує його можливості, оскільки в умовах повномасштабного вторгнення необхідно зберігати освітній процес та готувати фахівців для відновлення і розвитку економіки. Зважаючи на це необхідно вивчати освітні практики європейських країн та шукати можливості інтеграції найкращих з них в українську освіту. Успішне створення та використання дистанційних навчальних курсів має починатися з глибокого аналізу цілей навчання, дидактичних можливостей нових технологій передачі навчальної інформації, вимог до технологій дистанційного навчання з погляду навчання конкретних дисциплін, коригування критеріїв навчання.

Список використаних джерел

1. Зубіашвілі І. К. Особливості дистанційного навчання у закладі вищої освіти. Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти: зб. наук. праць матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 червня 2020 р., м. Київ, Національний авіаційний університет / наук. ред. Н.П. Муранова. К. : НАУ, 2020. С. 45-46.
2. Кравченко А. О. Дистанційне навчання: перспективи розвитку мовної освіти. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/136/122>.
3. Лузік Е., Демченко Н., Проскурка Н. Світові моделі університетської освіти в системі дистанційного навчання. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/15022/21667>.
4. Лук'янова Л.Б., Товканець Г.В., Сотська Г.І., Тринус О.В. Соціально-педагогічні аспекти діяльності віртуальних університетів у європейському освітньому просторі. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2892/1540>.
5. Ярошенко Т. О. Дистанційне навчання в системі вищої освіти: сучасні тенденції. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/442f2370-8e31-494c-8c3d-340dc169349b/content>.
6. Dall'Acqua L. A Model for an Adaptive e-Learning Environment. URL: https://www.researchgate.net/publication/236833253_A_Model_for_an_Adaptive_e-Learning_Environment.
7. Harting K., Erthal M.J. History of Distance Learning URL: https://www.researchgate.net/publication/252188171_History_of_Distance_Learning.

8. Lister K., Seale J., Douce C. Mental health in distance learning: a taxonomy of barriers and enablers to student mental wellbeing. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02680513.2021.1899907>
9. Picciano A. G. Online Education. Foundations, Planning, and Pedagogy. URL: <https://www.perlego.com/book/2193333/online-education-foundations-planning-and-pedagogy-pdf>.
10. Tait A. European Figures in Distance and e-Learning. URL: <https://jl4d.org/index.php/ejl4d/article/download/197/192/920>